

MEDENÎ USUL HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

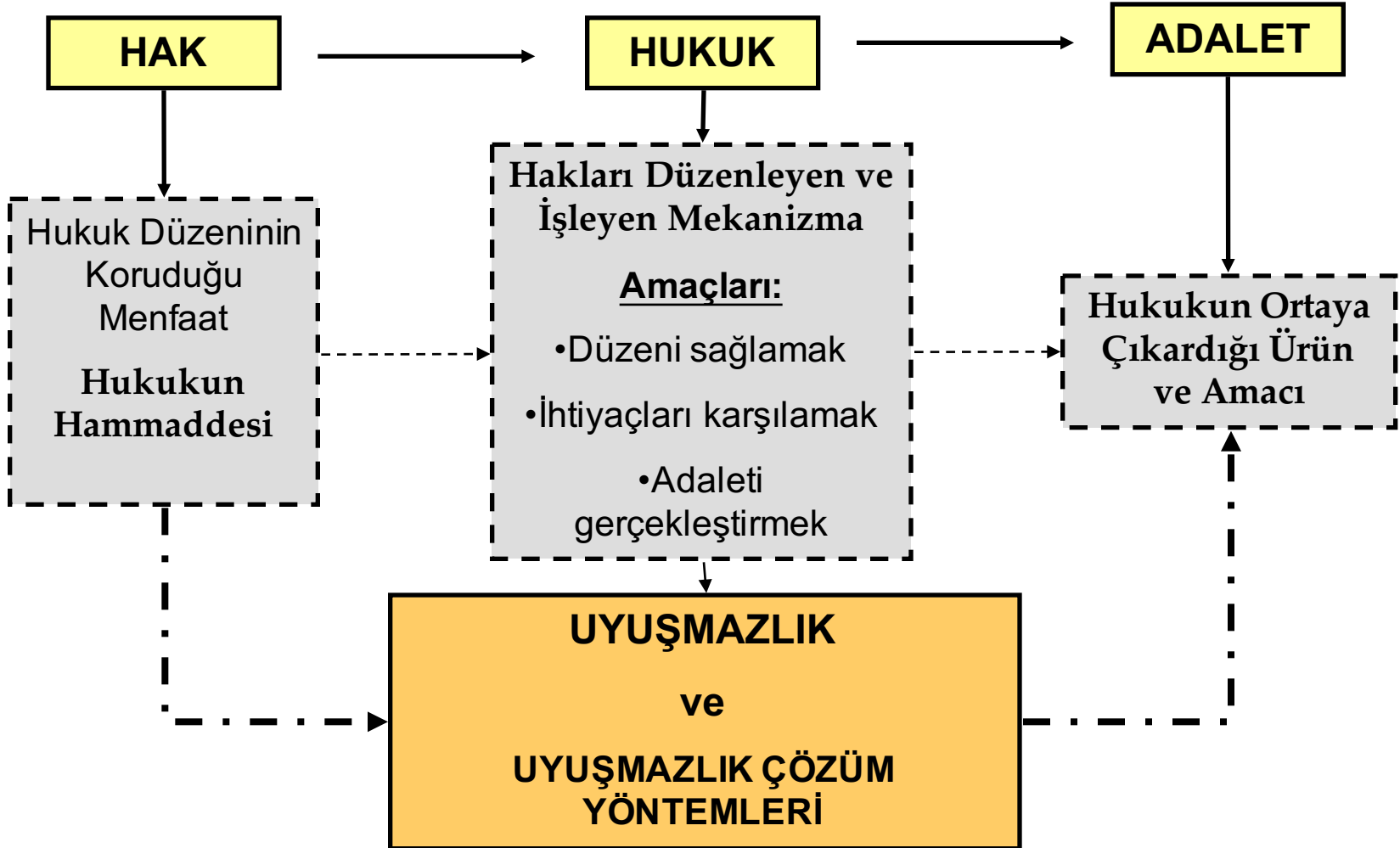
Prof. Dr. Süha TANRIVER

Doç. Dr. Emel HANAĞASI

©Bu doküman eğitim amacıyla hazırlanmış ve öğrenciye verilmiştir.

İzinsiz çoğaltılması ve satılması halinde gerekli cezaî ve hukukî yollara başvurulacaktır.

HAK/HUKUK/UYUŞMAZLIK/ADALET İLİŞKİSİ

UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI

**Yargılama Yapılarak
Uyuşmazlık Çözümü**

**Devlet
Yargısı**
(Mahkeme)

**Tahkim
Yargısı**
(Hakem)

**Yargılama Yapılmadan
Uyuşmazlık Çözümü**

**Arabulucu
veya
Uzlaştırıcı**

**Doğrudan
Tarafların
Anlaşması**
*(Doğrudan
müzakere)*

UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNDE ALTERNATİF YOLLARIN TEMEL FARKI

□ Yargılama yapılarak uyuşmazlık çözümlenmek istenirse, menfaat dengesi bozulmadan önceki halin tespit edilmesi, bu çerçevede kimin haklı olduğunun belirlenmesi gerekir. Ondan sonra, bozulan denge eski haline getirilmelidir. Bu, *yargısal bir karar* olur.

□ Alternatif yollarda, bozulan dengenin, geçmişe bağlı kalarak değil, geleceğe yönelik olarak ve tarafların işbirliği ile tekrar kurulması söz konusudur. Geçmişteki durum önemlidir; ancak mutlak bağlayıcı değildir. Geleceğe yönelik menfaatler ağırlıklı olarak gözetilir. Bu bir yargısal karar değil, tarafların *uzlaştıkları çözümdür*. Taraflar, bunu doğrudan veya üçüncü bir kişinin yardımı ile sağlarlar.

ARABULUCULUĞUN/SULHÜN/UZLAŞMANIN YARGISAL ÇÖZÜME GÖRE YARARLARI

- Daha kısa sürer
- Daha az masraflıdır
- Sonuç, tarafların kontrolündedir
- Geleceğe bakılır, mevcut hukukî durumun değil, menfaatin korunması esastır
- Güvenilirlik ve gizlilik önemlidir; diyaloga dayanır
- Psikolojik ve sosyolojik riski azdır; daha az yeni sorun doğurur
- Tarafların anlaşmaları yöntem ve çözüm tarzı esastır, esnektir
- Anlaşmayla çözülür; iki taraf da kazanır, tarafların sosyal ve ekonomik ilişkileri devam eder

ÇÖZÜM YOLLARINDA İLETİŞİM VE SONUÇTAN MEMNUNİYET

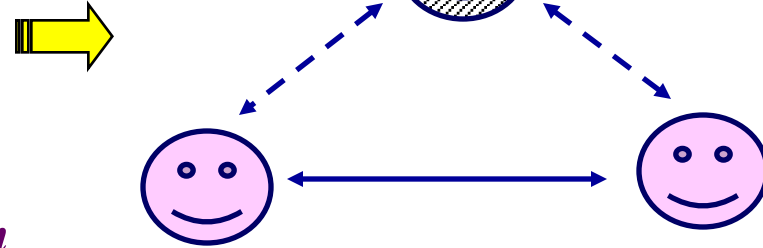
Doğrudan Müzakere

➤ *Kazan - Kazan*

➤ *Doğrudan Tek Yönlü İletişim*

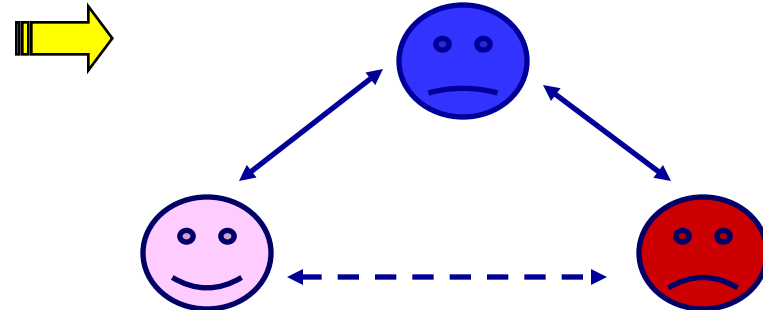
Arabulucu veya Uzlaştırıcı

➤ *Kazan - Kazan*

➤ *Doğrudan Çift Yönlü İletişim*

Üçüncü Kişinin Karar Vermesi

➤ *Kazan - Kaybet (Kaybet-Kaybet)*

➤ *Dolaylı Zayıf İletişim*

HMK, SULH ve ALTERNATİF UYUŞMAZLIK YOLLARINA BAŞVURUYU KOLAYLAŞTIRMİŞ ve İMKÂN TANIMIŞTIR

- ❑ 6100 sayılı HMK, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini teşvik eden bir usûl izlemektedir.**
- ❑ Özellikle tarafların dilekçelerini vermelerinden ve uyuşmazlık noktalarının tespitinden sonra, ön inceleme şeklinde yeni bir yargılama aşaması kabul edilmiştir (HMK m. 137 vd.).**
- ❑ Ön inceleme duruşması sonunda, hâkim, tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik edecektir (HMK m. 140/2). Hatta bundan sonuç alınacağı düşünülüyorsa, ön inceleme duruşması bir defaya mahsus ertelenebilecektir. Sulhe veya arabuluculuğa teşvik hâkime bir görev olarak yüklenmiştir.**

HMK' da TEMEL YARGILAMA AŐAMALARI

1

- Davanın Açılması (m. 118 vd.)
- Karşılıklı Dilekçelerin Verilmesi (m. 126-136)

2

- Ön inceleme (137-142)
Ön inceleme tamamlanmadan tahkikata geçilemez

3

- Tahkikat
Şekli Tahkikat İşlemleri (143-183) ve İspat (187-293)

4

- Tahkikatın Sona Ermesi ve Sözlü Yargılama (m. 184-186)

5

- Hüküm (m. 294 vd.)

- ❑ **Yargı hakkı:** Kendiliğinden hak alma yasağının ve hukuk devleti olmanın bir sonucu olarak, bireylerin hak arama konusundaki talepleri Devlet tarafından hukukî olarak kabul görmeli ve fiilî olarak gerçekleştirilmelidir. Devlet, hakkın dağıtımından kaçınamaz (AY m. 2, 5, 36, 40)!
- ❑ **Hukukî korunma talebi:** Hukukî korunma ihtiyacı içinde bulunan kişi, bu konuda devletten talepte bulunmalıdır. Devlet, özel hukuk alanında ortaya çıkan uyuşmazlığı kural olarak ancak hukukî korunma talebi üzerine yargı organları aracılığı ile çözer.
- ❑ **Adalet erişim:** Hak arama yolları, açık ve kullanılabilir olmalıdır.
- ❑ **Etkili/Etkin hukukî koruma:** Devlet, hak arama hürriyetinin etkili bir biçimde kullanılabilmesi için hukukî ve fiilî her türlü tedbiri almalıdır.

1

• HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ

- Soyut, genel ve objektif nitelikli herkese tanınmış bulunan yargısal temel hak

2

• HUKUKİ KORUNMA TALEBİ

- Hak arama hürriyetinin somutlaşması

3

• ADALETE ERİŞİM

- *Hak arama hürriyetinin etkin kullanılması*

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN ANLAMI

- ❑ Bir uyuşmazlıkla ilgili olarak mahkemelere başvurulduğunda mahkemenin bu uyuşmazlığı nasıl çözümleneceği, ne tür bir yöntem uygulayacağı, usul hukukunun konusunu oluşturur.
- ❑ **Medenî usul hukuku** ise hukuk mahkemeleri önünde, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların yargılaması ile ilgili yazılı veya yazılı olmayan kurallar bütünüdür.

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN AMACI

1. Sübjektif hakların korunması ve gerçekleşmesini sağlamak
2. Hukukun gerçekleşmesini sağlamak
3. Hukuk barışının korunması

Tüm usul hukuklarının ve dolayısı ile medenî usul hukukunun da amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır! (Hâkimin davayı aydınlatma yükümü, resen delile başvurulabilen haller, dürüstlük ve doğruyu söyleme yükümü vb.)

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN YER İTİBARIYLA UYGULANMASI

Usul kuralları, mahkemenin hukukuna (*lex fori*) tâbidir.

Hâkim, maddî hukuk bakımından uyuşmazlığa hakkın doğduğu yer hukukunu (*lex causae*) uygulasa da, uyuşmazlığın çözüm yöntemi bakımından yargılamada kendi ülkesindeki usul kurallarını uygulayacaktır.

İspat kuralları bakımından, kural olarak *lex fori* uygulanır. Bununla birlikte, hukuki işlem nerede ve hangi ülkenin maddî kanunlarına göre yapılmışsa, bu konuda gösterilecek deliller de işlemin yapıldığı yer kanununa tâbidir: *Locus legit actum!*

İspat yükü (TMK m. 6), maddî hukukun uygulanacağı hukuka tâbidir.

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN ZAMAN İTİBARIYLA UYGULANMASI

- Usul hukuku normları kural olarak derhal uygulanır.
- Uyuşmazlığın doğduğu değil, davanın açıldığı tarih önemlidir.
- Usul işlemleri tamamlanmışsa derhal uygulanma ilkesinden kural olarak etkilenmez.

«m. 448- (1) Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır.»

1 Ekim 2011 den önce
açılan ve tamamlanmış olan
işlemler geçerliliklerinin
koruyacak ve yeni Kanun' a
(HMK) göre
tekrarlanmayacaktır.

1 Ekim 2011' den sonra
açılan davalar için
HMK' nun hükümleri
uygulanacaktır.

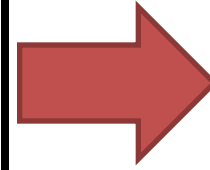
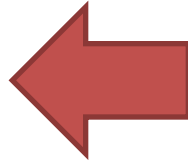
1. 10. 2011

1 Ekim' den önce açılan ve devam eden davalarda 1 Ekim
2011' den sonra yapılacak yeni işlemlerde yeni Kanun (HMK)
hükümleri uygulanacaktır

Bu hükme göre 1 Ekim 2011 den önce açılmış ve tamamlanmış olan usul işlemleri geçerliliklerini koruyacak bu işlemlerin HMK'na göre tekrarlanması söz konusu olmayacaktır. Ancak 1 Ekim 2011' den sonra yapılacak yeni işlemler HMK hükümlerine göre yapılacaktır. Örneğin, henüz dilekçeler aşaması bitmiş olan bir davada HMK' na göre ön inceleme yapıldıktan sonra tahkikat yeni hükümlere göre yürütülecektir. Bilirkişi incelemesi, tanık dinlenilmesi HMK' na tabi olacaktır. Bunun gibi 1 Ekim 2011 den sonra temyiz incelemesi sonunda bozulan hükme yerel mahkeme uyarınca yeniden yapılacak tahkikatta yeni işlemlere HMK hükümleri uygulanacaktır.

«GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanunun yargı yolu ile göreve ilişkin hükümleri, Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan davalara uygulanmaz.»

1 Ekim 2011 den önce açılan dava açıldığı tarihte doğru yargı yolunda ve görevli mahkemede açılmışsa, daha sonra o mahkeme HMK ile görevsiz hale gelse dahi görevsizlik kararı verilemeyecektir.

1 Ekim 2011'den sonra açılan davalar için HMK'nun göreve ilişkin hükümleri uygulanacaktır.

1. 10. 2011

➤ **PARASAL SINIRLAR BAKIMINDAN:**

«**GEÇİCİ MADDE 1-** (2) Bu Kanunun, senetle ispat, istinaf ve temyiz ile temyizde duruşma yapılmasına ilişkin parasal sınırlarla ilgili hükümleri Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan dava ve işlerde uygulanmaz.»

➤ **ESKİ KANUN DÖNEMİNDE DÜZENLENMİŞ SENETLER BAKIMINDAN:**

«**GEÇİCİ MADDE 2-** (1) 1086 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde usulüne uygun olarak düzenlenmiş bulunan senetler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra da geçerliliklerini korur.»

➤ **KANUN YOLLARI BAKIMINDAN:**

«**GEÇİCİ MADDE 3-** (1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazete’de ilan edilecek göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı Kanunun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(2) Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanunun 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 454 üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. Bu kararlara ilişkin dosyalar bölge adliye mahkemelerine gönderilemez.

(3) Bu Kanunda bölge adliye mahkemelerine görev verilen hallerde bu mahkemelerin göreve başlama tarihine kadar 1086 sayılı Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.»

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN KAYNAKLARI

- **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (1 Ekim 2011)**
- ***1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (Geçici 3. madde çerçevesinde)***
- **T.C. Anayasası**
- **Uluslararası sözleşmeler**

- ⦿ **Diğer mevzuat**
 - ✓ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
 - ✓ Yargıtay Kanunu
 - ✓ Avukatlık Kanunu
 - ✓ Harçlar Kanunu
 - ✓ Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu
 - ✓ Noterlik Kanunu
 - ✓ Tebligat Kanunu
 - ✓ Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu
 - ✓ Milletlerarası Tahkim Kanunu
 - ✓ Diğer Usul Kanunları (örn: İş Mahkemeleri Kanunu) Maddi Kanunlardaki Usule İlişkin Hükümler (örn: TMK m. 6)

- ⦿ **Medenî yargılama hukukunu ilgilendiren yönetmelikler:** Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik

- ⦿ **Yargıtay Kararları**
- ⦿ **Doktrin**

MEDENÎ USUL HUKUKU KURALLARININ YORUMLANMASI

- ❑ **Lafzi Yorum: Usul kurallarında şekil önemli olduğu için asıl yorum lafzi yorumdur.**
- ❑ Kanun koyucunun amacın araştırılması (gerekçe – özellikle yeni kanunlar açısından çok önemlidir)
- ❑ T.C. Anayasası'ndaki temel ilkeler göz önüne alınmalıdır.
- ❑ Medeni usul hukukuna hakim olan ilkeler (HMK m. 24 – 33) göz önünde bulundurulmalıdır
 - ✓ Tasarruf İlkesi
 - ✓ Taraflarca Getirilme İlkesi
 - ✓ Taleple Bağlılık İlkesi
 - ✓ Hukuki Dinlenilme Hakkı
 - ✓ Aleniyet İlkesi
 - ✓ Dürüst Davranma Ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü
 - ✓ Usul Ekonomisi İlkesi
 - ✓ Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi
 - ✓ Yargılamayı Hakimin Sevk Ve İdare Etmesi Esası
 - ✓ Hakimin Hukuku Resen Uygulaması İlkesi